

Kristen friskole i en sekulær-liberal tid

Av Jon Kvalbein. Artikkel i festskriftet: Våg å stå. Danielsen skoler 75 år, Eide Forlag, 2007

Sommeren 2005 gikk Trond Giske (A) til angrep på kristne friskoler fordi de presenterte kristen skaperetro i naturfagtimene. I Dagsavisen (30/8) offentliggjorde han en Fy-liste over skoler som han truet med tap av statsstøtte. Redaktør Finn Holmer-Hoven i Fædrelandsvennen hadde tidligere på sommeren (16/7) rettet skarp kritikk mot den kristne Mediehøgskolen Gimlekollen fordi skolen satte krav til ansattes samlivsform. Som protest ville han nekte studentene praksis i sin avis. Demokratiet er best tjent med at alle barn og unge går i samme offentlige skole, der elevene kan møtes på tvers av ulike livssyn og lære å tolerere hverandre. Dette argumentet er i mange år brukt mot frie kristne skoler.

Dette er bare noen få eksempler på hvordan kristne friskoler er blitt motarbeidet. Motstanden kommer ofte fra idealistiske mennesker. De vil være romslige, demokratiske, tolerante og liberale. Men deres liberalisme bringer dem i konfrontasjon med kristne friskoler. Hvordan kan vi forstå dette? La oss lete etter et svar.

Det liberale dilemma

I boka "Det liberale dilemma og andre essays" (1968) har filosofen Hans Skjervheim beskrevet det liberale dilemma. Skjervheim tar utgangspunkt i H.C. Branners skuespill Termopylæ (1958). Hovedpersonen er Stefan Fischer, professor i gresk filosofi, humanist og liberaler. I sin fortvilelse opplever han at alle barna forlater hans liberalisme. Stefan forstår ikke dette. I prinsippet hevder han at i hans hus skal alle ha sin fulle frihet. Det eneste han forlanger er at de skal alle glede seg over livet. Men den friheten Stefan vil gi sine barn, er ikke frigjørende. Tvert imot. Han gjør dem til satellitter omkring seg selv. Stefan er en liberaler, men en dogmatisk liberaler som aldri har tenkt over at det liberale standpunktet i seg selv kan være problematisk.

Stefan godtar og tolererer alt, så lenge det ikke er i strid med hans mest fundamentale standpunkt: Alle skal være fri, men – vel å merke - innenfor den rammen han selv har gitt. De andres standpunkter blir filialer under hans eget overstandpunkt. Friheten er definert på hans premisser. De liberale prinsippene fungerer her ikke lenger liberalt, skriver Skjervheim. De fungerer som et maktmiddel som stadig sikrer at Stefan har herredømme over situasjonen. Det er dette Skjervheim mener med det liberale dilemma: Når de liberale prinsippene blir satt absolutt, forvandler det hele seg til absolutt illiberalitet.

Når liberalismen blir tvang

Skjervheim minner om at de liberale prinsippene – likhet, brorskap, frihet og toleranse – er prinsippene fra den franske revolusjonen i 1789. Nettopp i denne revolusjonen kom det liberale dilemmaet til uttrykk på en avskrekkende måte. Jakobinerne var de som hardest og mest konsekvent holdt fast ved de liberale prinsippene. Men det var også de som innførte skrekkveldet, der man i frihetens, brorskapens og toleransens navn giljotinerer sine motstandere.

Skjervheim bruker en aktuell illustrasjon på det liberale dilemma. Sett at staten setter opp det liberale prinsippet at religiøs interesse bør få utfolde seg helt og fullt som en *individuell* interesse. Til vanlig blir dette uttrykt ved at man sier: Religion er en privatsak. Men hvorvidt religion er en privatsak eller ikke, er ikke noe utvendig i forhold til religionen. Derfor blir dette liberale prinsippet tvang når det blir realisert i praksis overfor de som tar religionen mest alvorlig, skriver Skjervheim.

I forlengelsen av Skjervheims artikkel er det grunn til å peke på at Menneskerettighetene ikke betrakter religiøs interesse som en privatsak. Religionsfriheten omfatter friheten til å *sammen med andre* gi uttrykk for sin religion ved tilbedelse, *undervisning*, praksis og etterlevelse. Foreldreretten innebærer uttrykkelig retten til å velge friskoler og til å sikre sine barn en religiøs og moralsk undervisning i samsvar med deres egen overbevisning. Et offentlig skolemonopol er i strid med

menneskerettighetene. Da er det en alvorlig sak å motarbeide kristne friskoler. Og når dette gjøres med grunnlag i et liberalt verdisyn, er det grunn til å spørre hvorfor.

Et sekulær-liberalt menneskesyn

La oss skissere konturene av det vi her vil kalle et sekulær-liberalt menneskesyn. Røttene til denne tenkningen kan spores langt tilbake i tid. Modernismen – som gradvis fikk gjennomslag på 17-18 00-tallet - la sterk vekt på individet og fornuften. Ved forskning kunne mennesket avdekke naturlovene og utnytte dem til tekniske nyvinninger. Resultatet ville bli økonomisk fremgang og velstand for alle. Men skulle dette realiseres, måtte mennesket frigjøres, mente mange.

Karl Marx (1818-83) hevdet at mennesket ble formet av samfunnsforholdene. De sosiale betingelsene skapte ufrihet og fremmedgjøring. Skulle mennesket forandres, måtte samfunnet endres. Veien til frigjøring var klassekampen, som gav arbeiderne makten over produksjonsmidlene. Marxismen var ateistisk. Religionen ble betraktet som "opium for folket", et undertrykkende "overbygning" som folket måtte frigjøres fra.

Charles Darwin (1809-82) offentliggjorde sin utviklingsteori i 1859. Mennesket ble fremstilt som et ledd i en lang kjede organismer som hadde utviklet seg fra en urcelle. Drivkraften bak utviklingen er kampen for tilværelsen der de best tilpassede individene overlever. På dette grunnlag tenkte mange: Mennesket er ikke skapt av Gud. Det er blitt til på slump og uten mening. Dette stimulerte et sekulær-liberalt menneskesyn: Livet har ingen annen mening enn den vi selv legger i det. Det finnes ingen absolutt moral. Det finnes intet liv etter døden. Vi står ikke til ansvar for noen Gud. Det enkelte mennesket er herre i sitt eget liv. Human-etikken har sterke røtter i en slik tenkning.

Sigmund Freud (1856-1939) beskrev mennesket i kamp med sine drifter og sin samvittighet. I sin omtale av mennesket skjelnnet han mellom overjeg-et (samvittigheten), jeg-et (aktøren) og det-et (som styres av driftene). Han forutsetter at mennesket først og fremst er et driftsvesen. Seksualdriften spiller en viktig rolle. Når seksualiteten ikke får utfolde seg, skyldes det at samvittigheten er bundet til overordnede normer. Fortrengte drifter kan skape nevrososer, som Freud ville kurere ved psykoanalytiske metoder. Freuds teorier inspirerte til kamp for seksuell frigjøring. Dersom driftslivet kunne frigjøres fra overjeg-ets bånd, ville mennesket bli harmonisk og samfunnet godt, var tanken.

Slike idéer inspirerte også norske forfattere. I sin bok "Drømmen om det frie menneske" (1986) skildrer Leif Longum den norske kulturradikalismen og mellomkrigstidens radikale trekløver – Sigurd Hoel, Helge Krog og Arnulf Øverland. I en artikkel ved Sigmund Freuds 75-årsdag spør Sigurd Hoel at "... navnene Darwin, Marx og Freud stadig oftere vil bli nevnt sammen, en slags treenighet, som betegnet avslutningen på kristendommens epoke. Avslutningen på den tid, da man trodde mennesket var et vesen annerledes enn alle andre, guddommelig av natur, utenfor årsaksloven, med fri vilje og evig liv." (Arbeiderbladet 6. mai, 1931).

Kulturradikalismen var et opprør med brodd mot kristendommen. Selvbestemmelse ble et overordnet ideale. Mennesker som kjenner seg bundet til tradisjonelle normer, ble betraktet som umyndige og uselvstendige. Frihet oppnås ved å sprengte båndene. Målet ble "det frie mennesket" som var i stand til å "realisere seg selv".

Optimismen var stor ved inngangen til det 20. århundre. Men to verdenskriger, atombomben, urettferdig fordeling, fattigdom, sult, korrupsjon og miljøforurensning gjorde slutt på optimismen. Siden 1980-årene har den vestlige verden blitt preget av en postmoderne kritikk av vitenskapen selv. Kritikken retter seg mot virkelighetsoppfatningen, sannhetsbegrepet, metodene og språket. Mange har oppgitt troen på at noe er sant for alle. Der sannhetsspørsmålet er lite interessant, har argumenter liten betydning. Det som utløser følelser blir viktig. Folk er opptatt av underholdning, sport og forbruksvarer. Men menneskets frihet innebærer ikke bare frihet til å kjøpe og nyte det man vil. Noen vil utvide valget til å forme sin egen identitet, sin moral og sin sannhet. Slik har det individuelle frihetsideale fått en enda sterkere status.

Kultur-liberalismens frukter

Vi kjemper for frihet, sa kulturradikalerne. Og banet veien for fri abort, fri sex og homofil frigjøring. Grensene for individets selvtillit ble revet ned i frihetens navn. Seksuallivet er blitt en privatsak, der alt er tillatt så lenge man ikke skader andre. Arbeiderpartiet fremmet Stortingsmelding Nr. 25 (2000-2001), og fritt valg av samlivsformer ble gjort til kulturpolitisk program: "Skolen og skolehelsetenesta må leggje opp til ei undervisning som framstiller alle kjærleiks- og samlivsformer på ein likeverdig måte." Dette fikk bred oppslutning i Stortinget og er blitt offisiell skolepolitikk. Velferdsstaten er omdannet til et kulturradikalt paradis. Grensene er brutt. Internett, video og satellittfjernsyn har gitt oss adgang til å se det vi vil. Big Brother har gjort oss til en nasjon av kikkere. PC-en byr på chattelinjer der man kan utveksle all verdens ønsker og behov. Enhver kan finne sitt sjekkested og få seg en partner for natten. Og går det galt, finnes abort på piller. Når alle får utfolde seg fritt, uten å forstyrre andres frihet, blir alle tilfredse og samfunnet blir et godt sted å være. Dette er den kulturliberale visjonen. Så er vi vel blitt frie og lykkelige, da? For det var vel det vi skulle bli? Har ikke Sigmund Freud lært oss at å undertrykke behov var skadelig? Ulykken kom av den kristne moralen som gav folk dårlig samvittighet?

Vi høster i dag kulturliberalismens frukter. Ekteskapet er i krise, halvparten går i oppløsning. Samboerpar med barn går fra hverandre tre ganger så ofte som ektefeller med barn. Skoler deler ut preventive midler. Stadig flere unge har prøvet "kjærlighet" i ulike varianter og mistet troen på at troskap er mulig. Alkohol og narkotika er fluktmidler fra en virkelighet som oppleves uten mening. Aldri har vi hatt så mye rotløs ungdom med psykiske problemer – i en velferdsstat som strutter av penger og underholdningstilbud. Norge ligger på topp i velferd og velstand, men har rekordmange selvmord blant unge. Er årsaken at der livet er uten mening, er det blitt meningsløst å leve?

I artikkelen "Hinsides frihet og avmakt" (Samtiden nr 1, 2001) tar forfatteren Kaj Skagen utgangspunkt i Torolf Elsters bok "Hverdag i gate og grend" (1956). Skagen beskriver hvordan Elster i sin "groteske naivitet" tegner sin sosialdemokratiske visjon: Når mennesket blir befridd fra materiell nød, religiøs formørkelse og sosial utfrihet, vil det erfare en uanet kulturell blomstring. Skagen sammenlikner Elster bok med en annen sosialdemokratisk bok, nemlig Erlend Loes roman "L" fra 1999. Loe skildrer yngre menneskers tragikomiske forsøk på å utrette noe stort i et samfunn der de er blitt overflødige: "... ingen av oss er aktive på noen som helst måte. Vi tror ikke at det nytter, og vi gidder ikke å foreta oss noe for å finne ut om det stemmer."

I sin frihet mangler mange unge tro på at de kan gripe inn i det som skjer. De savner en "kongstanke", noe å ofre livet for. I sin frihet til å gjøre hva de vil, føler de seg dømt til å være maktesløse tilskuere. Der det ikke finnes tro på at noe er sant og verdifullt, mangler forutsetningen for et helhjertet engasjement.

Det kristne menneskesynet

Det kristne menneskesynet tar utgangspunkt i at mennesket er både skapt, falt og kalt til frelse og evig liv. Mennesket blir bare rett forstått i forhold til Gud, og Gud selv har i Bibelen åpenbart hva som er meningen med livet. Språket skiller mennesket fra dyrene. Mennesket er i stand til å forstå Guds tale. Og det stilles ansvarlig overfor Gud.

Det finnes en overordnet mening med livet. Mennesket er skapt til å ta del i Guds skapervilje. Han velsignet dem og sa til dem: "Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden, legg den under dere ..." (1 Mos 1:28ff). Familieliv og yrkesliv er et Guds kall. Når det gjelder valg av yrke og bruk av fritiden, har det enkelte mennesket får stor frihet. "Alt som er sant, alt som er ære verd, alt som er rettfærdig, alt som er rent, alt som er verd å elske, alt som folk taler vel om, alt som duger og er rus verd – gi akt på det!" (Fil 4:8).

Mennesket er bedt om å frykte og elske Gud og tjene sine medmennesker i samsvar med Guds bud og formaninger. "Kjærligheten til Gud er at vi holder hans bud, og hans bud er ikke tunge." (1 Joh 5:3). Mennesket er kalt til frelse ved å ta imot syndenes forlatelse ved Jesus Kristus. Og det gjenfødte mennesket er kalt til misjon: "Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler, idet dere døper dem til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere." (Matt 28:16ff). Målet er evig liv med Gud på en ny jord. Det er mulig å gå evig fortapt. "Den

som tror på Sønnen, har evig liv. Men den som ikke vil tro på Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede blir over ham” (Joh 3:36).

En kristen skole har et frihetsmål. Det er å hjelpe barn og unge til å bli mennesker i samsvar med Guds tanke. Det skal ikke skje ved tvang. Troen er en gave som må mottas frivillig. Kristen oppseding innebærer ikke ensretting. Vi er skapt med ulike evner og interesser. Kristne har fått ulike tjenester og nådegaver. Den kristne tro gir det enkelte mennesket rikelig frihet til å forme sitt liv. Men det kristne perspektivet gir livet retning og ramme.

Den kristne friheten

Kristen tro taler positivt om frihet. Men i forhold til Gud har frihetsbegrepet et helt annet innhold. Jesus skildrer i Luk 15:11ff en ung mann som ønsket seg frihet. Den ville han oppnå ved å løsrive seg fra sin Far. Han tok med seg sin del av arven til et land langt borte. Der ødslet han vekk alt han hadde i et ryggsløst liv. Slik (mis)brukte han sin frihet.

Men den fortapte sønnen ble reddet. Veien til ekte frihet gikk via syndsbekjennelse og omvendelse. Han sa: ”Jeg vil stå opp og gå til min far og si til ham: Far! Jeg har syndet mot himmelen og mot deg.” Og faren kom ham i møte. I dette møtet skjedde et nådeunder. En sønn som var død, ble levende igjen. Den fortapte fikk barnekår.

Men da mistet vel sønnen samtidig friheten? Nei, han oppdaget hva sann frihet er. Menneskets frihet er å leve i syndsforlatelsens rike. Det er å leve der hvor synden er oppgjort og skylden er betalt. ”Får da Sønnen frigjort dere, da blir dere virkelig fri.” (Joh 8:36). ”Til frihet har Kristus frigjort oss.” (Gal 5:1).

Frihet er ikke å gjøre som man selv vil. For menneskeviljen er innkrøkt i seg selv. Det falne mennesket tar del i et gudsopprør. Det bommer på Guds mål. Det dyrker sitt eget Selv fremfor Skaperen. Jo mer et menneske vil realisere seg selv, jo mer vikler det seg inn i seg selv. Det fanges i sitt eget nett. Det ”frigjorte” mennesket som lever uten Gud, har intet håp. Det er fortapt.

Fuglen er fri så lenge den er i luften. Fisken er fri så lenge den er i vannet. Planten er fri så lenge den har feste i jorden. Mennesket er fritt så lenge det befinner seg i Guds plan. Fri er den som lever under Guds velsignelse, og som er frigjort fra syndens dom og død. Fri er den som er bundet til Kristus, Han som er frihetens kilde. Fri er den som følger Han som er Veien, Sannheten og Livet. Fri er den som følger Guds bud, fordi dette er til gagn både for deg selv og din neste.

Når vi ser hvordan det sekulær-liberale menneskesynet og frihetsbegrepet kolliderer med det kristne, kan vi lettere forstå at en kristen skole kan møte motstand. Denne åndskampen vil vare så lenge den kristne friskolen opptrer som et tydelig alternativ til sekulære skoleidealer. La oss peke på noen områder der en kristen friskoles særpreg kommer til uttrykk.

Relativismen og foreldreretten

Vår offentlige skole har innført et KRL-fag der alle religioner og livssyn skal presenteres på en likeverdig måte. Intet skal presenteres som sant. Dette er liberalt, sier politikere flest, så da må alle være fornøyd. De tenker som Stefan Fischer. Men så finnes det grupper som protesterer – enten de er humanetikere, muslimer - eller kristne som tror at Kristus er eneste vei til frelse. De tar sitt eget livssyn på alvor, og ønsker ikke at deres barn skal påtvinges det liberale ”overstandpunkt” – nemlig at når alle syn presenteres likt, må alle være fornøyd. De opplever sekulær-liberalismen som tvang og i strid med foreldreretten, som gir foreldrene rett til å gi barna en opplæring som er i samsvar med deres egen religiøse eller filosofiske overbevisning. Politikere som i liberalismens navn vil nekte fritak fra KRL-faget eller økonomisk støtte til alternative livssynsskoler, opptrer illiberal og totalitært.

Enhver skole driver både kunnskapsformidling og oppdragelse. Dette kan ikke skilles fra hverandre. Skolen skjeller mellom viktig og uviktig, den former elevenes oppfatning av virkeligheten. Barn påvirkes i retning av et menneskeideal, enten læreren er dette bevisst eller ikke. Noen egenskaper fremmes (eks høflighet, medfølelse, toleranse), andre motarbeides (eks mobbing, sladder). Idealet er uttrykk for et menneskesyn, et syn på hvordan et menneske bør være. Ingen skole er nøytral. En skole skal drive kulturformidling, der fortidens beste erfaringer og innsikt

formidles videre til neste generasjon. Er det ikke da underlig at når de store spørsmålene stilles - om Gud, livets mål og mening, skal svarene presenteres som likeverdige alternativer.

Hva skjer når KRL-faget forsøker å presentere alle religioner og livssyn likt? En undersøkelse som ble gjort av Norsk Lærerakademi for Norges Forskningsråd i år 2000, viste at 70 % av lærerne forsøkte å undervise slik at alle livssyn blir oppfattet som like sanne. Dette var det bare 10 % av foreldrene som ønsket.

At alle religioner og livssyn er like sanne, kan ikke være sant, fordi de faktisk står i innbyrdes strid med hverandre. Dessuten: Når skolen gir barn fritt valg, får barna inntrykk av at alternativene er like gode. Ellers ville den gitt en anbefaling. Barna får inntrykk av at her er det hipp som happ hva man velger. Men der alle livssyn er like gyldige, blir valget mellom dem blitt likegyldig. Formidlingsformen fremmer relativisme. Og denne relativismen er selv et nytt livssyn, som står i strid ethvert annet alternativt livssyn.

I menneskerettighetene heter det at foreldrene har rett til å velge en utdanning av barna sine som er i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning. Her vil den kristne friskolen stå frem som et tydelig alternativ til den sekulær-liberale relativismen. Den vil fremme et syn som er forankret i kristen tro og være et tilbud til foreldre og elever som ønsker dette.

Friskolens undervisningsfrihet

Sekulær-liberalismen skiller troen fra den øvrige virkelighet. Troen er en privatsak, sies det. Innenfor politikk, vitenskap og dagligliv er det menneskets fornuft som rår, troen omfatter bare den overnaturlige verden. På universitetet er kunnskap inndelt i ulike fagområder. Denne inndelingen preger også skolefagene. Fagene er opptatt av ulike sider ved virkeligheten, og bruker ulike forskningsmetoder, begreper og teorier innenfor sine områder. Religionskunnskap og etikk er også fagområder. Fag og tro må holdes fra hverandre, mener de liberale.

En kristen skole tenker annerledes om dette. Den bygger på et trosgrunnlag. I kirkens trosbekjennelse uttrykkes troen på Gud som himmelens og jordens skaper. Gud har skapt alt – universet og alt liv, inkludert mennesket. Gud er historiens herre. Han skaper fortsatt, og oppholder alt levende. Dette faktum har konsekvenser for alle skolefag, som i en kristen skole vil formidle et kristent helhetssyn på virkeligheten.

Som konkretisering vender vi tilbake til eksemplet vi startet med: Trond Giskes trussel mot kristne skoler som formidler kristen skapertro i naturfagtimene. De fleste lærebøker i naturfag presenterer en utviklingslære der alt liv bare er et resultat av tilfeldighet/mutasjoner og naturlover/naturlig utvalg. Darwins utviklingsteori er en del av vår kultur. Den skal presenteres saklig. Men troen på at mennesket er oppstått ved en tilfeldighet uten hensikt og mening, er intet naturvitenskapelig faktum. Som alternativ til tilfeldighetstroen vil en kristen skole formidle og begrunne troen på Gud som skaper også i naturfagtimene.

Når Trond Giske truer med tap av statsstøtte, er han ikke liberal. For en ekte liberaler gir rom for at ulike syn presenteres – bare de presenteres som likeverdige. Giske er talsmann for en sekulær filosofi som utelukker Gud. Denne ønsker han skal være enerådende. Han opptrer som en folkeoppdrager som vet hva som gagnar alle og vil bruke makt for å gjennomføre sitt syn. Undervisningsfriheten og foreldreretten er i virkeligheten satt til side.

Kristne skolers ansettelsesfrihet

Fædrelandsvennens redaktør ville bruke sin makt til å nekte studenter praksisplasser, fordi de kommer fra en kristen høgskole som krever at lærerne skal lære og leve i samsvar med kristen tro. Redaktøren er liberalist. Enhver skal kunne tro og leve som han vil. Samliv er en privatsak. Dette må alle respektere og være fornøyd med, mener redaktøren.

Redaktøren likner Stefan. Personlig frihet er overstandpunktet som alle andre standpunkter skal vurderes ut fra. Men dermed har redaktøren gjort sitt liberale samlivsdogme – her: samliv er en privatsak – til absolutt norm. En kristen institusjon som vil ha lærere som tar kristenlivet på alvor, blir motarbeidet i liberalitetens navn. Vi får Skjervheims liberale dilemma anskueliggjort: Når liberale prinsipper blir gjort absolutte, forvandler det hele seg til absolutt illiberalitet!

Et kjennemerke på demokrati er åndsfrihet. Her skal være rom for institusjoner som bygger på ulike livssynsgrunnlag og tar egen sin basis på alvor, akkurat som en demokratisk stat gir rom for aviser som Dagen, Fædrelandsvennen og Klassekampen. Et politisk parti eller en miljøorganisasjon må kunne kreve at deres ansatte ikke opptre i grunnleggende strid med deres program. Også kirkesamfunn og livssynsbaserte virksomheter har rett til å kreve at ansatte og tillitsvalgte lærer og lever i samsvar med det trosgrunnlag og den målsetting som disse selv har fastsatt. Her kreves ikke fullkommenhet, her er rom for fall og tilgivelse. Men de ansatte er forbilder, også i forhold til det sjettede bud. Ingen verdibasert institusjon kan ha medarbeidere som motarbeider eller neglisjerer dens verdigrunnlag.

En stat må verne om mangfoldet. Det innebærer pluralitet. Det må være plass til ulike religioner og livssyn, og frihet for institusjoner som bygger på ulike trosgrunnlag. Mindretallets åndelige rettigheter må respekteres. Men pluralitet må ikke forveksles med en dogmatisk pluralisme som krever at alle institusjoner skal være pluralistiske! Da oppstår det sekulær-liberale diktatur.

Kristen oppseding til toleranse

Men vil ikke en skole som fremmer et kristent livssyn samtidig fremme intoleranse overfor mennesker med et annet syn?

Et slikt spørsmål bør ikke feies bort. Oppdragelse må aldri bli indoktrinering, aldri preget av tvang og press. Her skal være frihet til å opponere og til å stille kritiske spørsmål. Alle mennesker har krav på respekt. Ingen elev skal ikke bli diskriminert på grunn av sin overbevisning. I denne sammenhengen er toleranse et viktig begrep.

Toleranse er navnet på en holdning som vi kan ha overfor en tro, en mening, en institusjon eller person. For å bedre forstå hva toleranse er, kan vi skjelne mellom å akseptere, å respektere og å tolerere. Noen meninger aksepterer vi, i den forstand at vi av hjertet identifiserer oss med dem. Andre respekterer vi, idet vi betrakter dem som aktverdige og positive, uten å ville slutte oss til dem. Tolerere kommer av det latinske ordet *tolerantia*, som betyr å tåle eller utholde. Toleranse er knyttet til lidelse. Det jeg tolererer, er noe jeg verken aksepterer eller respekterer. Jeg tolererer noe jeg synes er galt eller forkastelig, noe jeg har en negativ innstilling til. Toleranse setter store krav til den som vil være tolerant. Toleranse innebærer ikke at jeg avstår fra å motarbeide det jeg tolererer. Men denne kampen skal kjempes på åndelig vis, med argumenter – ikke ved politiske, økonomiske eller juridiske maktmidler.

I forhold til en kristen skole bør toleransen komme til uttrykk på ulike nivå. Staten bør vise toleranse – helst også respekt – for disse skolenes rett til å fungere i samsvar med sin basis og målsetting, og gi skolene romslige økonomiske kår slik at de ikke diskrimineres i forhold til offentlige skoler.

Foreldre og elever må respektere – og helst akseptere - skolens basis og målsetting. En kristen skole har presentert sitt verdigrunnlag. Det er kjent for elever og foreldre som valgte nettopp denne skolen. Derfor må skolen kunne forvente at de er lojale overfor skolens basis og målsetting. En elev kan ikke undergrave skolens målsetting, mobbe medelever eller lærere eller på annen måte opptre i strid med skolens reglement uten at det får konsekvenser.

De ansatte må akseptere – eller i det minste respektere - skolens basis og målsetting. De er forpliktet til å lære og leve i samsvar med skolens verdigrunnlag. De må tolerere at skolen kan gripe inn overfor ansatte som bryter med denne forutsetningen.

Elevene bør oppmuntres til toleranse i forhold til alle andre mennesker. En kristen skole motvirker aktivt diskriminering med grunnlag i rase, kjønn, tro eller overbevisning. Dette følger av skolens kristne verdigrunnlag.

Jesus viser at det er mulig å kombinere tydelighet og toleranse. Han underslo ikke sannheten. Han pekte på seg selv som Veien, Sannheten og Livet. Han forkynte Guds dom over dem som ikke ville omvende seg. Han bekjempet synden, hykleriet og vranglæren. Samtidig tålte han motgang. Han gav folk frihet til å forkaste ham. Han viste kjærlig omsorg for alle, også mot dem som ble foraktet. Ja, han bad om tilgivelse for sine fiender.

Toleranse forutsetter at det er noe som skal tåles. Der alt er likegyldig, finnes det ingenting å tolerere. Den likegyldige har i praksis vansker med å tåle annet enn likegyldighet, og blir ofte intolerant overfor alle som mener at noe er sant.

Nettopp en skole som vil formidle at noe er sant og rett, har det beste grunnlag for å formidle sann toleranse. Den som selv har en overbevisning, forstår best verdien av å bli tolerert. Den tror at noe er sant, vil ha det beste utgangspunkt for å vise respekt for andres tro. Toleranse gir rom for de synspunkter man motarbeider. Men toleranse er ikke likegyldighet, ikke kunstig harmonisering. Toleranse åpner for saklig konfrontasjon.

En kristen friskoles oppgave i en liberalistisk tid er å formidle en integrert virkelighetsforståelse der tro og fag støtter hverandre basert på et kristent menneskesyn og helhetssyn på livet. Samtidig skal en slik undervisning og oppdragelse skje med toleranse overfor andre oppfatninger.